

дѣтски впечатлѣния сж имали силно влияние върху Христо Ботйовъ, и благодарение на обстоятелствата, които намѣри въ чуждата обществена и литературна срѣда — калоферскитѣ впечатлѣния се развиха у него въ цѣла система отъ идеи, отъ хипотези за прѣустройство на България и на цѣлия свѣтъ... Но на това мѣсто, когато ни занимаватъ нѣколко несъзнателни години отъ живота на нашиятъ герой, прѣдъ насъ е поставенъ единъ новъ въпросъ: въ какво се състоѣше влиянието на калоферската срѣда върху младия Ботйовъ и до каква степенъ той можѣ да я използва за своето развитие. Влиянията върху една личностъ сж твърдѣ разнообразни. Една личностъ може да търпи влияния отъ познати, роднини, приятели и т. н. Може да понесе влияние отъ страна на училище, родители, сѣмейство. Може сжщо така да ѣ влияе литература, наука и, ако щѣте — врѣмето и географическата срѣда. Влияе всичко. Едни отъ тѣзи влияния измѣняватъ или направляватъ мислителнитѣ способности, други развиватъ фантазията, трети стѣсняватъ или убиватъ всѣкакъвъ душевенъ животъ. Влиянието на нѣкои отъ тѣзи фактори върху развитието на Христо Ботйовъ ние наблюдавахме въ досега разказаното, но за щастие, върху Христо Ботйовъ влияеше калоферската срѣда —: Христо Ботйовъ се роди въ Калоферъ, посрѣдъ калоферската природа и, тъй да кажемъ — въ утробата на среднегорската култура, изъ която съ черни нишки се разграничаваха добритѣ и лоши страни на социалното ни развитие, положителнитѣ и отрицателни страни на нашето минало. И тукъ ние се намираме прѣдъ необходимостта да отговоримъ на горния въпросъ, като откриемъ една-двѣ скоби. Защото, отъ всичкитѣ екцеси на маладата душа, отъ всичкитѣ крайности, въ които се движеше духътъ на Христо Ботйовъ до 1864. година, когато кракътъ му ще прѣскочи за пръвъ пѣтъ турскитѣ гробища, — както и отъ неговитѣ протести притивъ „ти-